

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Чеченской Республики

МУ «Шаройский районный отдел образования»

МБОУ «СОШ с.Шарой»

РАССМОТРЕНО

на заседании МО

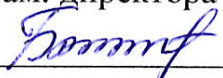

Джангуразов Р.Б.

Пр. №1 от «31» 08 2023 г

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Якуева Б.Н.

Пр. №54 от «31» 08 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Чеченский язык»

для обучающихся 1 – 4 классов

Шарой 2023 год

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догIуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйина 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программина хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара концепци (тIечIагIйина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);

- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тIечIагIйарх №83 йолу Указ (тIечIагIдина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
- Нохчийн Республикехь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чIагIйна 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Соьлжа-гIала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гIуллакхдаран некъ бу. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iамор тIехьажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хIоттийна йу. Школан дешаран хIинцалерчу тенденцешна а, Iаморан жигарчу методикашна а тIехьажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хIотторехь хьехархошна методикин гIо лацаран Iалашонца кечийна йу хIара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

- 1)нохчийн мотт хьехаран процессехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Iаморан личностни, метапредметан, предметан жамIашка кхачаран хIинцалера некъаш кхочушдан;
- 2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чIагIдина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программица (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программица (кьобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тIекхуьу чкьор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тIечIагIйна Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогIу Iаморан кхочушдан лору жамIаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Iаморан шерашца кьасто а, хIоттамца дIанисбан а;
- 3)билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Iаморна дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан

коьчал карайерзорхьама йалийнчу дешаран г'уллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кеч'ян.

Программин чулацам т'ехъажийна бу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жам'ашка кхачарна.

Программа т'ехъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайог'учу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, г'ло лацарна а. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабог'уш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни г'уллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, кыйсамаш (конкурсах), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал метта'илманан дакъошца йог'уш х'оттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь х'окху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан г'уллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар I амор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан г'уллакхдаран тайпанаш» ц'е йолу хьалхара блок йоьзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна къамелан г'уллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (т'екеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан т'екеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакъонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» ц'е йолчу шолг'ачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна т'ехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; х'инцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхьанцара кхетамаш кхоллар. Х'ара блок т'ехъажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) х'инцалерчу нохчийн литературни меттан норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетаме а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цѣ йолу кхоалгІа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехъ тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маѡниин тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан Іалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тІегІанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **Іалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гІуллакхдарна практикехъ йукъабалор; дешархошкахъ нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билгал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тІегІанехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморан **хьесапаш ду** дешархошкахъ кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цІеналла а, башхалла а ларйарехъ декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачаме дало гІертар;
- тІекеренан Іалашонашца, хьелашца, хьесапашца богІу меттан гІирсаш харжарехула, нохчийн маттахъ жамІаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехъ тІеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехъ а, коллективан беседехъ дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хІитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хІоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зІе латто а, кхин дІа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехъ «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогІуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахъ литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогІу, Іамо тІейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахътийн йукъара терахь – 405 с.
(хIора классехь кIирнах 3с.): 1-чу классехь – 99 с., 2-чу классехь – 102 с.,
3-чу классехь – 102 с., 4 классехь – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморна деллачу сахътийн барам,
дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахътийн чобтах ша
алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделийн гIоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.
Къамел суьртийн а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугIуш а текстах
кхетар.

XIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.
(Мила?), (хIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. XIуманийн дараш гойту
дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехь дакъалацар. Билгалиьаьхначу теманашна а, хьелашна а
йуьхьанцара диалог хIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь кегий
дийцарш хIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла хаттар–
Йуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иудика йар – Иудика йойла!
благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маьIнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маьIна долу дешнаш. Уьйр
лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гIуллакх а. Къамелехь хIуманаш, хIуманийн билгалонаш,
дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

XIума (объект) йовзар санна дош тIеэцар. Дешан маьIнина тIехь тергам.

Дош а, цо билгалио хIума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, церан
хьалх-гIаьхьалла (рогIалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу

эшарца (интонација) предложениш дйешар. Интонированин (иэшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенин барам билгалбар.

Диалог.

1-на тйера 10-на тйекхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хйоттаман а, цуьнан маьйнийн а цхьаалла. Дашехь долчу аьзнийн хьалх-тйаьхьалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тйе а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хйиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделащца болх бар: дешан аьзнийн хйоттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца догйу дешнаш далор.

Мукъа, мукъаза аьзнаш а, зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кI, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гI, пI, тI, хI, цI, чI, I*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декъар. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп а довзар (къастар): элп аз билгалден хьаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, могйанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар.

Нохчийн графийин дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хьаьркаца билгалдо ша-тайпа мукъа (*аь, уь, оь*) а, мукъаза (*гI, кх, къ, кI, пI, тI, хI, хь, цI, чI*) а элпаш. Элп *I*. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гйуллакх.

Адамийн фамилешкахь а, цйерашкахь а, дийнатиин а, гйалиин, йартийн, урамийн цйерашкахь а доккха элп *е, ё, я, яь, ю, юь* йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-тйаьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хьаьжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогйучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хьаьркашца йогйучу соцунгйашца а, интонација (иэшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложениш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцчу

прозин текстийн а, стихотворенийн а исбаахьаллин йешар. Хъехархочун хаттаршна тIетевжаш а, шеггара а текст схъайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуыйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дIайоьшуш йазйарехь а, схъайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль) баран гIирс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцIоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пIелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргIат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тIехь кехатан агIонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могIанан а элпаш дIайаздар карадерзор. ЦIена а, къаьсташ долчу а хотIаца йаздар. ДIадоьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схъайазйаран приемаш а, хьалха-тIаьхьалла а.

Элпийн боцу графикаин гIирсийн гIуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кIайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а (адамийн цIерашкахь, дийнатийн, гIалийн, йартийн, урамийн а цIерашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь а *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн а, долахьчу цIерашкахь а, тIеэцначу дешнашкахь а *я, ю, е, ё* элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукъазчу элпийн (*хь, кх, цI, къ, пI, ...*) нийсайаздар; *ю, ы, ф, я, иц* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхьаьнакхетарш доцчу дешдакъошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уьйр лелоран коьрта гIирс санна. ТIекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Мукъа, мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Зевне, къора мукъаза аьзнаш а, уьш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш.

Дешдакъа. Дашехъ дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъазчу абзнийн цхьабнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Абзнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

ТӀеэцначу дешнашкахъ бен пайда ца оьцу *е, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цӀерашкахъ, фамилешкахъ, дайн цӀерашкахъ а, дийнатийн цӀерашкахъ а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цӀераш, церан хьалх-тӀаьхьалла. Дешнийн къепйоза роӀаллехъ нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикаин гӀирсаш: дешнашна йукъара кӀайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Абзнаш а, абзнийн цхьабнакхетарш а алар: шала мукъаза [*кхкх*], [*тт*], [*лл*], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хӀуманан, хӀуманан билгалонан, хӀуманан даран цӀе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхьабнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехъ дешнийн къепе. Предложени дӀайазйаран бакъонаш. МаьӀнийн хаттарийн гоьнца предложенехъ дешнийн уьйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахӀиттор. Цхьабнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хӀиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хӀиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цӀе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехъ дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехъ а, долахъ цӀерашкахъ а доккха элп йаздар: адамийн цӀерашкахъ а, фамилешкахъ а, дийнатийн цӀерашкахъ а; адамийн цӀерашкахъ, фамилешкахъ, ден цӀерашкахъ, дийнатийн цӀерашкахъ *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, тӀеэцначу дешнашкахъ *я, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*хь, хӀ, кх, чӀ, и.д.кх*.) нийсайаздар; *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн

нийсайаздар; дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш.

Текст схьайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахь тIекере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехь дешан маьIна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цIе. Шен (собственный) текст хIоттор.

ТIекеренан хьелаш: тIекеренан Iалашо, хьаьнца, мичахь кхочушхуьлу тIекере. Барта тIекеренан хьелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хьажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Iер-дахаран а хьелашкахь къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Iудика йар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь̄, оь – оь̄, уь – уь̄) а, уьш элпашца билгалйар а (*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*ɔI, ɤI, кь, кх, nI, mI, xI, хь, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *Ш, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхьаьнакхетарш дерш а цхьаьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графинин гIирсах: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хьаьркаш (Iамийнчун барамехь).

Лексика

Дош декаран а, маџнин а цхьаалла санна. Дешан лексикин маџна (йукъара кхетам). Текстехула дешан маџна билгалдаккхар ѓа дошаман ѓюьнца маџна нисдар.

Цхьанамаџнийн а, дукхамаџнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).
Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тӓхь тергам.

Дешан хӓоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна. Цхьанаораман (гергара) дешнаш. Цхьанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).

Морфологи

Къамелан дакъош

Цӓердош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («мила?», «хӓун?»), къамелехь пайдаэцар. Йукъара а, долахь а цӓердешнаш (фамилеш, цӓераш, дайн цӓераш, дийнатийн цӓераш, меттигийн цӓераш).

Хандош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («хӓун до?», «хӓун дина?», «хӓун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.

Билгалдош (довзийтар): йукъара маџна, хаттарш («муха?», «хьенан?» «стенан?»), къамелехь пайдаэцар.

Дештӓаьхье. Уггар йаьржина дештӓаьхьенаш: *mle, mlera, чу, чуьра, кӓел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакъа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах къастар.

Аларан ӓалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тӓедожоран предложенеш.

Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехь ӓамийна нийсайаздаран бакъонаш карлайахар. Предложенин йуьххьехь а, долахь цӓерашкахь а доккха элп (цӓераш, фамилеш, дийнатийн цӓераш); предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моӓӓарера вукху моӓӓаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхъама (нисдархъама), Iаматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнтийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнтийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ё)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъазчу элпийн (*къ, кI, кх, гI, и.д.кх.*) нийсайаздар; шеконца [*овв*], [*ой*], [*эв*] хезачу дешнийн нийсайаздар (*-эв, -авв, -ев*); *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукъа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхъенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархъама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхъаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархъама, шена хетарг алархъама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхъаьна гIуллакхдарехь шимма цхъаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукъарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла оила гайтар. Текстан тема. Коьрта оила. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенийн а, абзацийн а рогаIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, оилайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхъалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (изшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тІекеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан абзнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа абзнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уыш йазйар. Нохчийн маттахъ ь гІуллакх. ь, ь долчу дешнашкахъ (*айъа, тетрадь...*) абзнийн а, элпийн а хІоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар. Абзнийн а, абзнийн цхъабнахетарийн а аларан норманаш; дешнашкахъ мукъачу абзнийн дохалла (нохчийн маттахъ жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъІна.

Дешан нийса а, тІедеана а маъІна (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахъ орам къастор (аттачу дешнашкахъ); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхъалхе, суффикс – дешан маъІне дакъош. *-р, -хо, -ча* суффиксашца долу дешнаш. Хъастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цІа-цІелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

ЦІердош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар.

Долахъ (фамили, цІе, ден цІе, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, газетийн, журналийн цІераш...) а, йукъара а цІердешнаш. ЦІердешнийн терахъашца хийцадалар. Цхъаллин терахъан а, дукхаллин терахъан а бен кеп йоцу цІердешнаш. ЦІердешнийн классаш. ЦІердешнийн классийн гайтамаш. ЦІердешан дожар. ЦІердешан дожар билгалдаккхар. ЦІердешнийн дожаршца а, терахъашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъІна, хаттарш (*муха? хъенан? стенан? муханиг?*), къамелехъ пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахъашца а, дожаршца а хийцадалар.

ЦІерметдош (йукъара кхетам). Йаххыйн цІерметдешнаш а, къамелехъ царах пайдаэцар а. Текстехъ цхъана дешан ца оышу йух-йуха далор дІадаккхархъама, йаххыйн цІерметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогІу хан.

ДештІаьхъе (карладаккхар). ДештІаьхъенаш *mle*, *чу*, церан дешхъалхенех (*mle-*, *чу-*) къастар.

Ца, ма дакъалгаш а, церан маъІна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхъаьнакхетар. МаъІнийн (синтаксисан) хаттарийн гІоьнца предложенехъ дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхъанатайпанчу меженашна тІехъ тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цІерашкахъ (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, журналийн, газетийн... цІераш) а, йукъарчу цІерашкахъ *я, яь, ю, юь, е* элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, тІечІагдар а); йеха а, йоца а *иэ, уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахъ *-з, -к* элпаш долчу цІердешнашкахъ *а* йа *и* элп йаздар; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш йаздар (*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккь, чкІ...*); дешан чаккхенгахъ *н* элп йаздар; дештІаьхъенаш йаххыйн цІерметдешнашца къаьстина йаздар; дакъалгаш *ца, ма* хандешнашца къаьстина йаздар; *й,*

ъ, ь элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (лл, тт, сс...) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (ккх, ткъ, чкъ...) долу дешнаш сехьадахар; цӀердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештӀаьхъенийн нийсайазьар; ца, ма, дакъалгашца дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазьар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Ӏер-дахаран а тӀекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларьар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тӀечӀагӀдан; барт бан а, цхьаьна гӀуллакхдарехь йукъарчу сацамна тӀетан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашна тӀехь таллам (контроль) бан (барта уьйр йан) гӀо ден къамелан гӀирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тӀекере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хӀоттор, йеллачу планаца текст йазьар. Йаххьийн цӀерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гӀоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхӀоттор, ойлайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дӀакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хӀоттийнчу планаца текст схьаййцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна.

Мотт – халкъан синъобздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говорение) а, йешаран а процессехь нийса интонаци (изшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хӀинцалерчу

нохчийн литературни меттан норманашца йогIу, йохалла (Iаматехь Iамочу дешнийн кIеззиг масалшна тIехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тIехь тергам.

Къамелехь дешнийн чIагIделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тIехь тергам (довзийтар).

Дешан хIоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хIоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Iамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Коьрта а, гIуллакхан а къамелан дакъош (йуьхьанцара довзийтар).

ЦIердош. ЦIердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цIердешнаш. Долахь цIердешнийн легар (цIераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар.1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, роIаллин а терахьдешнаш.

ЦIерметдош. Йаххьийн цIерметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн цIерметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йогIу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаьIна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештIаьхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакъалгаш *ца, ма*, церан маьIна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Iалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тIедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Iамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхъалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гІалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хІоттийна а, схъакховдийна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхъаьнатоьхначу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Шина цхъалхечу предложенех лаьттаху чолхечу предложенехь сацаран хъаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тІекеренан хьелаш (кехат, декъалваран открытка, дІакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цІарехь текстан тема йа коьрта ойла гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хьал долуш хилар, исбаьхьалла а тидаме а оьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схъайийцар, дІайазйар (текстан барта а, йозанан кепехь а ма-йарра схъайийцар, текстан барта хоржуш схъайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехь гучу кепехь балийна хаам лахар. Текстехь болчу хааман буха тІехь цхъалхачу жамІийн кепаш йалор. Текстехь болчу хааман интерпретаци а, жамІдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУККЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТІЕГІАНЕХЬ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМІАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМІАШ

Йуьхьанцарчу школехь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехь кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хIара личностни жамIаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахкаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Iаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маьIналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дIадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тIехь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакъонех а, жоьпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гIиллакх-оьздангаллин норманех а, адамашна йукъарчу йукъаметтигийн бакъонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-оьздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тIе а тевжаш, хIора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гIирсах пайдаэцар а;
- кхечу адамашна куьйган (физически) а, моральни (оьздангаллин) а зен дарна тIехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гIирсех йоьзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гIертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тIекеренан а, ша гайтаран а гIирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процесехь кхин тIе (тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакъонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакъонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могошаллин тIалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маьIнах кхетар, къинхъегаман жамIаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхъегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процесехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьртах йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Iилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дIадолорна тIера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Iаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни довзаран дараш.

Коьрта маьIнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар,

грамматикин билгало, лексикин маъна, и.д.кх.);

- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхьаьнатоха;
- меттан дакъойн (аьзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархьама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хьехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, бӀостаналла а каро (схьалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Ӏамаран) гӀуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тӀехь дешаран а, практикин а хьесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тӀе оьшучу хааман хьашт кепе дало;
- меттан коьчална тӀехь тергамбаран хьелашкахь бахьанийн-тӀаьхьалонийн уьйраш билгалйаха, жамӀаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хьехархочун гӀоьнца Ӏалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хьолан хийцамийн план хӀотто;
- тӀедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогӀуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тӀехь);
- схьакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дӀабахьа, схьакховдийнчу планаца проектан тӀедиллар кхочушдан;
- жамӀаш кепе дало а, меттан коьчална тӀехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамӀийн буха тӀехь уьш тешаллашца тӀечӀагӀдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хьехархочун гӀоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хиламийн а, церан тӀаьхьалонийн а и санначу йа терачу хьелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схьаэцаран хьоста харжа: боьху хаам схьаэцархьама, нисбархьама оьшу дошам;
- билгалдинчу хьостанехь (дошам тӀехь, справочник тӀехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепяхь балийна болу хаам схьалаха (каро);
- шенна йа хьехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Ӏаматашна тӀе о

хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;

- Интернет машанехъ хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маъІнах, дешан схьадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехъ векалш болчеран) гІоьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикин, озан хаам;
- табличийн, схемийн кепакъ билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархьама ша схемаш, таблицах кхолла.

Йуьхьанцарчу школахъ «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Іаморан жамІехъ дешархочун кхоллалур ду хІара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Текере:

- хетарг тІезца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахъ Іалашонашца а, тІекеренан хьелашца а цхьаьнайогІу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дІайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дІаала;
- хІоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хІотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепакъ а текстахъ (суртхІоттор, оилайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тІедахкарийн жамІех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамІех а нахана гуш-хезаш дІадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу школахъ Іаморан чаккхенгахъ «Нохчийн мотт» предмет Іаморан жамІехъ дешархочун кхуьур ду хІара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизаци:

- жамІе кхачархьама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийн план хІотто;
- хьаьржинчу дарийн хьалх-тІаьхьалла (рогІалла) хІотто.

Самоконтроль:

- дешаран гҮллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш къасто;
- къамелан а, нийсайаздаран а гІалаташ изшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархьама, къасторхьама, характеристика йархьама хІоттийнчу дешаран (Іаморан) хьесапца гҮллакхдаран жамІ цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гІалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гІалат схьалаха (каро);
- однокласникийн гҮллакхдаран а, шен гҮллакхдаран а жамІаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гҮллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукъан гҮлчийн а, хенийн а дІанисйаран буха тІехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцчачу хенан а, йеххачу хенан а Іалошонаш (йукъара хьесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гҮллакхдаран Іалашо тІеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хІитто: ролаш дІасайекъа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамІаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тІедиллинарг кхочушдан, аьллагун тІехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жобпалица кхочушдан;
- йукъарчу жамІехь ша лаьцначу декъан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тІе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тІедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморо аьтто бо:

- адамийн тІекеренан коьртачу гІирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъоьздангаллин коьрта мехалла санна тІеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чІагІйарехь а нохчийн меттан маьІнах кхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Іамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукъахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;

- къамелан гІуллакхдарехъ карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, къамелехъ Іамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хІитто;
- къамелан этикетехула Іамийнчу кепех пайда а оьцуш, къамелан тІекеренехъ дакъалаца;
- нохчийн маттахъ къамелан гІуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогІар, къамел дар, йешар, йоза) вовшахтоха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хІитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схъакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гІоьнца къамел маьІнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- къамелехъ нохчийн меттан гІиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Іуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Іодика йар – Іодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).
- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хІиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схъаала;
- схемина тІе а тевжаш, къамелан аьзнашна характеристика йан;
- Іамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехъ дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цІераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн рогаІаллех долчу хаарех, кІеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цІена къаьстачу хотІаца даккхий а, могаІанан а элпаш, элпийн, дешнийн цхъаьнатохарш йаздан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гІ, кІ, къ, кх, пІ, тІ, хІ, хь, цІ, чІ, І*) йаздар. *и, ь, ы, ф, ё, е* элпашца

долчу дешнийн йаздар;

- е, ё, ю, я, й элпийн гҮллакх (функциш) къастор;
- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тІадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цІерашкахь (цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь) а доккха элп; дош дешдакъошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакъойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графикин гІирсийн гҮллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кІайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан;
- Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ, опискаш каро (схьалаха) а, нисйан а;
- йешначу текстах кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хьаьркашца йогІу соцунгІаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маьІна нисдан оьшу дешнаш схьалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хІотто;
- кеп йохийна предложенеш меттахІитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотносить), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хІитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хІотто;
- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тІеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- тІекеренан коьрта гІирс санна, мотт тІеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран неках санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- е, ё, ю, я элпийн гҮллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман

цхъаьнабар къасто;

- цхъанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маьӀнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маьӀнех кхета а, дешаран дошамашкахула маьӀна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цӀераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цӀердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- «мила?», «хӀун?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «хӀун до?», «хӀун дина?», «хӀун дийр ду?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «муха?», «хъенан?», «стенан?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин иэшаре хъаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цӀерашкахь, дайн цӀерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цӀерашкахь, меттигийн цӀерашкахь доккха элп; дештІаьхенийн цӀердешнашца къаьстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схъайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ схъалаха а, нисдан а;
- Іаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тІехь 2-4 предложени) хІитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хІотто;
- йешначун (хезначун) буха тІехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамІийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маьӀнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хІитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дІаьаьарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хІоттаман анализ йан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цІе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хІотто;
- хаттаршна тІе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схъайийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьӀнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- кьоман тIекеренан мотт санна нохчийн меттан маъIнах кхето;
- лингвистикин експериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехъ а, дашехъ доцуш а абзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан абзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а къасто; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а къасто;
- билгал къасталучу морфемашца долчу дешнашкахъ чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схъалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнашна синонимаш а, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тIедеанчу а маъIнехъ далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехъ дешан маъIна къасто;
- къамелехъ а, йозанехъ а -р, -хо, -ча суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хъастаран-жимдаран суффиксийн гIоьнца дешнаш кхолла (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*);
- цIердешнаш довза; цIердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш къасто;
- цхъаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цIердешнаш къасто (довза);
- хандешнаш довза; «хIун дан?» бохучу хаттарна жоп лун хандешнаш къасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххыйн цIерметдешнаш (йуьхъанцарчу кепехъ) довза; йаххыйн цIерметдешнех, текстехъ ца оьшу йух-йуха аларш дIадахархъама, пайдаэца;
- дештIаьхъенаш а, дешхьалхенаш а къасто;
- аларан Iалашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькъуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;

- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дІайазйан;
- опискаш а, Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстех балийна (белла) хаам схъалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тІехь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхьалхечу жамІийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тІехь 3-5 предложенех) хІитто; къамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстех предложенийн уьйр къасто (**а** хуттурган гІоьнца);
- текстех коьрта дешнаш къасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойла а билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гІоьнца церан маьІнийн чулацам гайта а;
- текстан план хІотто, цунна тІоьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхьаьна йа ша хІоттийнчу планаца ма-дарра схъадийцар дІайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маьІнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гІоьнца дешан маьІна нисдан;
- мини-таллам дІабахьа, проектан гІуллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхьаь хилар тІеэца;
- тІекеренан коьртачу гІирсах санна, меттан маьІнах кхета; Нохчийн республикин пачхьалкхан а, къоман тІекеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а къамел адаман оьздангаллин йукъара гайтам санна тІеэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- къамелехь маьІна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маьІна къасто;
- атта схъакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хІоттамехула таллам бан; дешан

хІоттаман схема хІотто; дешан хІоттам йеллачу схемица цхъаьнабало;

- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Іамийнчун барамехъ), дош билгалчу къамелан декъан хилар къасто;
- цІердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахъ, дожар;
- билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахъ, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
- билгалдешнаш дожарца лего;
- терахъдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роГаллин а терахъдешнаш къасто;
- хандешан билгалза кеп къасто (схъалаха); хандешан хан къасто;
- йуъхъан цІерметдешан йуъхъанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуъхъ, терахъ; йаххыйн цІерметдешнех, текстехъ ца оышу йух-йуха аларш дІадахархъама, пайдаэца;
- дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
- аларан Іалашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хІитто; цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехъ пайдаэца;
- цхъалхе йаьржина предложенеш а, шина цхъалхечу предложенех лаьтта чолхе предложенеш а дІасакъасто; цхъалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахъ: долахъ цІерашкахъ доккха элп; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) *я, яь, ю, юь, е (ё)* элпаш; тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а *я, ю, е (ё)* элпаш; долахъ цІерашкахъ *я, яь, ю, юь, е (ё)*, тІеэцначу (долахъ цІерашкахъ) *я, ю, е (ё)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кІ, кх, гІ и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тІеэцначу дешнашкахъ *и, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элп йаздар; йеха а, йоца дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цІердешнашкахъ *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахъ *и*; цІердешнашца а, йаххыйн цІерметдешнашца а дештІаьхъенийн къаьстина йазйар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехъадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехъадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу

дешнийн сехьадаккхар; дукхаллин терахьан цӀердешнийн чаккхенаш; дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а (*ца, ма, а*) йазйар; *а* хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхьаьнатоьхначу цхьанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш; шина цхьалхечу предложенех лаьттаху чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш;

- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Iамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дIайазйан;
- опискаш, Iамийнчу бакъонашна орфографин а, пунктуацин а гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
- тIекеренан хьолах кхета (муьлхачу Iалашонца, хьаьнца, мичахь хуьлуш йу тIекере); тIекеренан хьолахь нийса (адекватни) меттан гIирсаш харжа;
- нийса интонаци, къамелан зIе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хIитто;
- барта а, йозанан кепахь (йозанан тIекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декъалваран открыткаш, дIакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а къасто; темина йа коьртачу ойланна тIе а тевжаш, текстана ша цIе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан;
- йеллачу тексташна план хIотто;
- текст ма-йарра схьайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепахь а);
- текст хоржуш (йукъ-йукъара) схьайийцар кхочушдан (барта);
- билгалийнчу теманашца сочиненеш йазйан (хьалххе кечам биначул тIаьхьа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тIехь барта а, йозанан кепехь а цхьалхечу жамIийн кепаш йало; текстехь йолчу хааман интерпретаци йан а, жамIаш дан а;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маьIна даста; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тIехь) гIоьнца, тIаьхьа хьожучу чуваларан хьелашкахь Интернет чохь дешан маьIна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1КЛАСС

№ п/п	Программин дахьойн а, темийн а цлєраш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	0	0	
2.1.	Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур	78	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		78	0	0	
3.1.	Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхара мур	12	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		12	1	0	
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	0	0	

Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www.desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru .
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru/ps95.ru/dikdosham/
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деа а, доа а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/

2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (<i>ɔI, kI, къ, кх, nI, mI, xI, хъ, ɟI, ɟI, I</i>) а, уыш элпашца билгалйар а. <i>III, ь, ы, ф</i> элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикин гIирсаш: дешнашна йуккъехъ кIайдарг, сехьадаккхаран хъаьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хъаьркаш (Iамийнчун барамехъ).	3	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95.ru.
Декъехула дерриг сахъташ		13	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикин маьIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	3	0	0.5	www.urok95.ru.
3.3	ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехъ синонимех а, антонимех а пайдаэцарна тIехъ тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахъташ		12	0	0	
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru

4.2.	Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (аттачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахь а цІердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатиин цІераш, меттигийн цІераш).	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www. desharkho.ru
5.5	ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: <i>тІе, тІера, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		10	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www. desharkho.ru www. urok95/ru.
6.2	Аларан Іалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тІедожоран предложенеш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

Дерриг:		6	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехъ а, долахъ цІерашкахъ а доккха элп (цІераш, фамилеш, дийнатийн цІераш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Предложенин чаккхенгахъ сацаран хьаьркаш; дош цхьана моґларера вукху моґаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цІерашкахъ доккха элп: цІераш, фамилеш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш; йукъарчу цІерашкахъ а, кхечу къамелан дакъошкахъ а (нохчийн меттан дешнашкахъ) <i>я, яь, ю, юь, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар, тІеэцначу (йукъарчу) дешнашкахъ <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.4	ТІеэцначу дешнашкахъ (дохлахъ цІерашкахъ) <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (<i>къ, кІ, кх, гІ, и.д.кх.</i>) нийсайаздар	4	0	0	www. urok95/ru.
7.6	Шеконца [<i>оьв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хезачу дешнийн нийсайаздар (<i>-эв, -аьв, -ев</i>); <i>и, в, ы, ф</i> элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www. desharkho.ru
7.7	Деха мукъа <i>и, уь</i> хезачохъ <i>й</i> элп йаздар; дештІаьхьенаш цІердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www. desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тІекеренан Іалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабоґу меттан гІирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дІадола, къамелехъ дакъалаца, къамел чекхдаккха,	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

	тидам тЕберзо, и.				
8.2	Къамелан диалоган кеп практикxъ карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тЕкеренан хъелашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.3	Суъртан репродукцихула барта дийцар хЮттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хЮттор	1	0	1	www. urok95/ru.
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маЫнийн цхъаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www. desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхЮттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www. urok95/ru.
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхЮттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www. desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тIехъ цхъалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонација (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар. Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		20			
Резервни хан		10			
Программин сахътийн йукъара терахъ		102	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш.	Сахътийн барам	Электронни дешаран
------	--	----------------	--------------------

		Декъан сахъта ш	Таллам ан белхаш	Кхолла раллин белхаш	ресурс
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахъ доккха элп яздар. Цхъанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовших муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехъадаккхар. Деха а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш. Къасторан хъаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахъ –Н яздар.	13		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш. Айдаран предложени. Т1еч1аг1дар.	13	1	1	https://desharkho.ru/

	Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а. Текст.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан х1оттам.					
4.	Орам. Орамехъ шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар. Дешхалхе. Дешхалхе а, дешт1аьхье а. Суффикс.	16	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. Ц1ердешнийн терахьаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	
Дакъа 6. Ц1ердош.					
6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахьашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru

	(легар). Т1еч1аг1дар.				https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		11			
Дакъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Дуъхъал маъ1на долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош т1еч1аг1дар.	7	1		https://desharkho.ru/www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		7	1		
Дакъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		10			
Дакъа 9. Шарахъ 1амийнарг карладаккхар.					
9.	Текст. Дешан х1оттам. Къамелан дакъош. Аъзнаш а,	14	2		https://desharkho.ru/

	элпаш а. Цлєрдешнийн дожарш.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дєрриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Тлєра схъайазйар.	1			
Дєрриг		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

№	Программин дакъойн а, темийн а цлєраш	Сахътийн барам	Тєрахъ	Электронни дешаран ресурс.
---	---------------------------------------	----------------	--------	----------------------------

п/п		Разделан сахъгаш	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш		
1.1	1амийнарг карладаккхар	25	2	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1		
2.1.	Ц1ердош	17	1	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1		
3.1.	Билгалдош	10	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0		
4.1.	Хандош	9	1	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0		
5.1	Терахъдош	3	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0		
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

						ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1		
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0		
8.1	Тидерзар	2	0	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0		
9.1	ламийнарг карладаккхар, тлечлаглдар.	21	1	0		
Разделан жам1:		21	1	0		
10.1	Сочинени	1		1		
10.2	Изложени	2		2		
10.3	Талламан белхаш	5	5			
Разделан жам1:		8	5	3		
Программин сахътийн барам		102				

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхоллараллин белхаш		
Абатал хьалхара мур-8 сахьт						
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аглонаш тлера сизаш довзийтар.	1	0	0		https://urok95.ru/
2	Могланаш а, могланийн йаккъаш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1	0	0		https://urok95.ru/
4	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Доца сизнаш йукьахь тладам	1	0	0		https://urok95.ru/
6	Лахахь хьаьвзина сизаш	1	0	0		https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьаьвзина сизаш	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазьяр	1	0	0		https://urok95.ru/
Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 78 сахьт						
9	Могланан а, доккха а элп «Аа».	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Могланан а, доккха а элп «Уу».	1	0	0		https://urok95.ru/
11	Могланан а, доккха а элп «Оо».	1	0	0		https://urok95.ru/
12	Могланан а, доккха а элп «Ии».	1	0	0		https://urok95.ru/
13	Могланан а, доккха а элп «Лл».	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Могланан а, доккха а элп «Мм».	1	0	0		https://urok95.ru/
15	Могланан а, доккха а элп «Сс».	1	0	0		https://urok95.ru/
16	Могланан а, доккха а элп «Рр».	1	0	0		https://desharkho.ru/
17	Могланан а, доккха а элп «Хх».	1	0	0		https://desharkho.ru/

18	Могланан а, доккха а элп «Бб».	1	0	0		https://urok95.ru/
19	Могланан а, доккха а элп «Дд».	1	0	0		https://desharkho.ru/
20	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
21	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
22	Могланан а, доккха а элп «Нн».	1	0	0		https://desharkho.ru/
23	Могланан а, доккха а элп «Тт».	1	0	0		https://urok95.ru/
24	Могланан а, доккха а элп «Вв».	1	0	0		https://desharkho.ru/
25	Могланан а, доккха а элп «Зз».	1	0	0		https://urok95.ru/
26	Могланан а, доккха а элп «Йй».	1	0	0		https://urok95.ru/
27	Могланан а, доккха а элп «Кк».	1	0	0		https://desharkho.ru/
28	Могланан а, доккха а элп «Пп».	1	0	0		https://urok95.ru/
29	Могланан а, доккха а элп «Ээ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Могланан а, доккха а элп «Шш»	1	0	0		https://desharkho.ru/
31	Могланан а, доккха а элп «Цц».	1	0	0		https://urok95.ru/
32	Могланан а, доккха а элп «I».	1	0	0		https://desharkho.ru/
33	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
34	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
35	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
36	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
37	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://urok95.ru/
39	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://desharkho.ru/
40	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://urok95.ru/

41	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://urok95.ru/
42	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
43	Могланан а, доккха а элп «Гг».	1	0	0		https://urok95.ru/
44	Могланан а, доккха а элп «Гг».	1	0	0		https://desharkho.ru/
45	Могланан а, доккха а элп «Гггг».	1	0	0		https://desharkho.ru/
46	Могланан а, доккха а элп «Гггг».	1	0	0		https://desharkho.ru/
47	Могланан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
48	Могланан а, доккха а элп Аь аь».	1	0	0		https://urok95.ru/
49	Могланан а, доккха а элп «Оьоь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
50	Могланан а, доккха а элп «Оьоь».	1	0	0		https://urok95.ru/
51	Могланан а, доккха а элп «Уьуь».	1	0	0		https://urok95.ru/
52	Могланан а, доккха а элп «Уьуь».	1	0	0		https://urok95.ru/
53	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
54	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
55	Могланан а, доккха а элп «Чччч».	1	0	0		https://urok95.ru/
56	Могланан а, доккха а элп «Чччч».	1	0	0		https://urok95.ru/
57	Могланан а, доккха а элп «Тттт».	1	0	0		https://urok95.ru/
58	Могланан а, доккха а элп «Тттт».	1	0	0		https://desharkho.ru/
59	Могланан а, доккха а элп «Жжжж».	1	0	0		https://desharkho.ru/

60	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0		https://desharkho.ru/
61	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
62	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://urok95.ru/
63	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://urok95.ru/
65	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://urok95.ru/
66	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
68	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
69	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
70	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
71	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
72	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://urok95.ru/
74	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
75	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://urok95.ru/
76	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
77	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/

78	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/
79	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
80	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
81	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
83	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
84	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
85	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://urok95.ru/
86	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://desharkho.ru/

Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхъара мур-12 сахът

87	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
88	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://urok95.ru/
89	Дош дехъадаккхар	1	0	0		https://desharkho.ru/
90	Дош дехъадаккхар	1	0	0		https://urok95.ru/
91	Текст. Предложени	1	0	0		https://desharkho.ru/
92	Текст. Предложени	1	0	0		https://urok95.ru/
93	Уьн т1ера текст схъаязйар	1	0	0		https://desharkho.ru/
94	Талламан болх.	1	1	0		Талламан болх.
95	Г1алаташ т1ехъ болх	1	0	0		https://urok95.ru/
96	Шен школах лаьцна муха дийца деза.	1	0	0		https://desharkho.ru/
97	Винчу денца декъал муха ван	1	0	0		https://urok95.ru/

	веза.					
98	Муха дийца деза х1ума муылхачу басахь йу.	1	0	0		Талламан болх.
99	Тлеч1аг1дар	1	0	0		
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг 1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			1аморан терахь		
		дерриг	Таллам	Кхоллараллинн	Планаца	Билгал	
1-3	1амийнарг карладаккхар.	3	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
7-8	Аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
9-10	Мукъа аьзнаш а , элпаш а.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
11-12	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
13-14	Элпаш э, е юкбадог1у дешнаш.	2	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
15-16	Элпаш я,яь,ю.юь юкбадог1у дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1	0	0			https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham
18-19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru ps95.ru/dikdosham

20-21	Нохчийн абат	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
23	Г1алаташ т1ехь болх.	1	0	0			
24-25	Дош а, дешдакъа а	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
26-28	Дешнаш сехьадахар	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
29-30	Предложени	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
31-33	Текст	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
34-35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
36-37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
38-39	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

40	Барта «1а» ц1е йолу дийцар х1оттадар.аг1о 69	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
41- 42	Дехий, доций мукъа аъзнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
43- 44	Ев,ОВ,АВВ юкъадог1у дешнаш..	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
45	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
46	Г1алаташ т1ехъ болх	1	0	0			
47- 48	Зевне а, къора а мукъаза аъзнаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
49- 50	Элпаш Ъ,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
51- 52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/
53- 54	Дош а, предложени а.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
55- 57	Х1уманаш билгалъен дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

58-59	Доккха элп	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
60-62	Дешт1аьхьенаш	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63-65	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
66-68	Х1уманийн билгало гойту дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
69-71	Гергара дешнаш.	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
72	Т1ерасхъайазйар	1	0	0			
73	Талламан болх	1	1	0			Диктант
74	Г1алаташ т1ехь болх	1	0	0			
75-76	1амийнарг т1еч1аг1дар. Гергара дешнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
77-78	Предложени	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
79-80	Нохчийн абат	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

81-82	Дешнаш сехъадахар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
83-84	Дехий, доций мукъа аьзнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
85-86	Мукъаза шиъ шалха элп хьалха-т1аьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
87-88	Х1ума билгалъеш долу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
89-90	Дешт1аьхьенаш	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
91	Суърта т1ехъ барта дийцар х1оттор аг1о 132	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
92-93	Х1уманийн дар билгалден дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
94-95	Текст	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
96	Парг1ат диктант (аг1о № 136)	1	0	0			
97	Т1ерасхъаязъяр(аг1о № 137)	1	0	0			

98	Шеран талламан болх.	1	1	0			Диктант
99	Глалаташ тлехь болх	1	0	0			
100	Тестировани	1	0	0			
101-102	Шарахь 1амийнарг тлечлаглдар	2	0	0			
Программийн сахьтийн йукъара терахь		102	4				

**Нохчийн меттан поурочни планировани
3 класс**

№	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Таллам ан белхаш	КХолл аралл ин белхаш		
1амийнарг карладаккхар. 6с.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цлешкахь доккха элп яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Глалаташ тлехь болх бар. Цхъанаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовших муха къаьста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехьадаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бухланан кlorни». Агlo-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухланан кlorни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Гlалаташ тlехь болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хьаьркаш.	1	0	0		www.urok95.ru
16	Къасторан хьаьркаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Гlалаташ тlехь болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1	0	0		www.urok95.ru
25	Тlечlагlдар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95.ru
27	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

28	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
29	Изложени «Ч1ерий лецар». (аг1о 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
30	Изложени «Ч1ерий лецар».	1	0	1		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
31	Г1алаташ т1ехь болх бар. Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
32	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
34	Текст.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
35	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
Дешан х1оттам. 18 с.						
36	Орам.	1	0	0		www.urok95.ru
37	Орам.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
38	Суьрта т1ехь барта дийцар х1оттор. (аг1о 74, шардар 146)	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkh o.ru/
42	Чаккхе.	1	0	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
47	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/n ohchiyn- tezaurus/
48	Г1алаташ т1ехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/d ikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дешт1аьхье а.	1	0	0		https://desharkh o.ru/

						o.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг 10 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг 10 94).	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Галаташ т1ехъ болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг 10 106, шардар 214)	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц1ердешнийн терахъаш.	1	0	0		www.urok95.ru
Ц1ердош. 11 с.						
58	Ц1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
59	Ц1ердош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
62	Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
66	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
68	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1	0	0		www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
71	Дуьхъал маъ1на долу	1	0	0		www.urok95.ru

	билгалдешнаш.					
72	Дуьхьал маьIна долу билгалдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
76	ГIалаташ тIехь болх бар. Билгалдош тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1	0	0		www.urok95.ru
78	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
79	Хандош.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		www.urok95.ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	Iамийначун хаарш-зийер агIо № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь Iамийнарг карладаккхар. 16с.						
87	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		www.urok95.ru
88	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
89	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
90	ТIера схьайазйар. (агIо 179)	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дешан хIоттам.	1	0	0		www.urok95.ru
92	Дешан хIоттам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
93	Суьрта тIехь барта дийцар хIоттор. (агIо 182)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

94	Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Глалаташ тлехь болх бар. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
102	Шарахь Iамийнарг тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программица сахътийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			1аморан терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахът	Таллама н белхаш	Кхолла раллин белхаш	Планаца	Билггал	
1амийнарг карладаккхар-28с.							
1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

6	Талламан болх	1	1	0			Диктант
7	Галаташ т1ехь болх Аьзнаш а, элпаш а	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
8	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Аьзнаш а, элпаш а Дешдакъа	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дешт1аьхье.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дешт1аьхье.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ь хьаьркаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
16	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/

							/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1	0			Диктант
21	Глалаташ тlехъ болх. . Предложенин цхъанатайпа нара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
23	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (агlo 43).	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	1			Изложени

Ц1ердош-19с							
29	Г1алаташ т1ехъ болх бар. Ц1ердош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
30	Ц1ердешнийн дожарш.Ц1ерниг дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
35	Хотталург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
38	Ц1ердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
39	Ц1ердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
40	Цірдешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
41	Цірдешнийн легарш.						https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1	0			Диктант
43	Глалаташна тіехь болх. Іамийнарг тічІагІдар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
44	Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «Іа» (агІо 73) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «Іа»	1	0	1			Сочинени
47	Глалаташна тіехь болх Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			Йозанан таллар
	Билгалдош-10сахьт						
48	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а	1	0	0			https://desharkho.ru

	билгалдешнаш						/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	1			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолгla легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар, тлечlaгlдар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Терахьдош-3с							
58	Терахьдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, роlаллин а терахьдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, роlаллин а терахьдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Цlерметдош-6с							

61	Ціерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Ши накъост» агло 107) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
65	Изложени «Ши накъост»	1	0	1			Изложени
66	Глалаташна тіехъ болх. Ціерметдош тіечлагдаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.							
67	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
70	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

72	Хандешан карара хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
76	Галаташна тлехъ болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Чолхе предложени-2с.							
77	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тледерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тледерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
1амийнарг карладаккхар-(22с)							
81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар.	1	0	0			https://desharkho.ru/

	Предложени.						/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
83	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
86	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
87	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
88	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ / https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

93	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
94	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
95	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
96	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
97	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1	0			Диктант
99	Г1алаташна т1ехъ болх бар.	1	0	0			
100	1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0			
101	Тестировани	1	0	0			
102	Шарахъ 1амийначун жам1 дар.	1	0	0			
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	5	3			

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL: <https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>